

Абетка з прав ЛГБТ

Інформаційно-освітнє видання

Автор(к)и:

Олена Шевченко

Юрій Франк

Литературна редакція:

Юрій Франк

Ірина Федорович

Ілюстрації:

Настя Glazoo

Дизайн:

Альгі

Юрій Франк

Публікація видана

громадською організацією «Інсайт»

за підтримки Норвезького Гельсинського Комітету.

© ГО «Інсайт», 2014

© Настя Glazoo, 2014

Coalition for Combating Discrimination
in Ukraine

ІНСАЙТ

ЗМІСТ:

Вступне слово.....	4
Права людини	
Історія та визначення прав людини.....	6
Класифікація прав людини.....	8
Порушення прав людини	
Дискримінація.....	12
Злочини на ґрунті ненависті.....	25
Права ЛГБТ як права людини	
Права людини і мораль.....	27
Порушення прав більшості?.....	28
Концепція «традиційних цінностей» і права ЛГБТ.....	30
Права ЛГБТ-людей.....	32
Приклади порушень прав ЛГБТ-людей.....	36
ЛГБТ-FAQ. Питання та відповіді.....	50

ВСТУПНЕ СЛОВО

Вираз «права людини» давно став звичним та широко-вживаним — його можна почути з уст політиків, журналістів, правозахисників, представників гуманітарних організацій у досить різних контекстах та ситуаціях. Незважаючи на це, більшість пересічних людей не розуміють значення цього терміну та саму концепцію прав людини.

Що таке права людини? Які права є в кожного з нас просто тому, що ми народилися людьми? Якими нормативними актами гарантовані ці права? Чи всі люди мають змогу користуватися своїми правами? Чи не порушують їх у нашій країні? Чому деякі політичні діячі та суспільні рухи виступають за обмеження прав людини для цілих соціальних груп? Чому обмеження прав меншин, таких як ЛГБТ-люди, для багатьох є звичною і прийнятною практикою? Що таке дискримінація і як вона може торкнутися кожного з нас? Чому концепція прав людини протиставляється так званім «традиційним цінностям», і чому це протиставлення максимально загострюється, коли йдеться про боротьбу ЛГБТ спільноти за свої права?

Відповіді на ці актуальні питання можна знайти у нашій «Абетці».

Ще однією, новою і складною для України темою, є тема дискримінації. На жаль, останнім часом почастишали

спекуляції проти уразливих до дискримінації та насильства соціальних груп. До них часто вдаються політики (зادля заробляння політичних дивідендів) та журналісти (для підвищення рейтингів за рахунок «скандальних» матеріалів). Все це створює атмосферу ненависті та породжує конфронтацію в суспільстві. Тема рівності прав ЛГБТ є наріжною у цьому контексті, бо позитивне ставлення до гомосексуальних та трансгендерних людей суперечить консервативному світогляду — так званим «традиційним цінностям». Цим вдало маніпулюють політики, праворадикальні групи та релігійні діячі, що прагнуть здобути владу та підсилити свій вплив на суспільну думку. Виховання поваги до різноманіття та критичного мислення може стати руйнівним для сил, які утверджуються, спираючись на соціальні стереотипи і забобони.

Концепція традиційних цінностей передбачає незмінність певних суспільних ідеалів, норм та правил поведінки. Але у різних регіонах та у різні часи норми та правила відрізняються. Побиття людей камінням та інші насильницькі практики є традиційними для деяких спільнот. Чи можна схвалювати такі «традиційні цінності»? Чому ми вважаємо нормальним протиставлення «свого» та «чужого», «поганого» та «гарного», «чорного» та «білого», хоча світ набагато різноманітніший? Щоб зрозуміти, чому нас лякають рівними правами для ЛГБТ, ніби вони здатні спричинити апокаліпсис, варто спробувати проаналізувати, як саме рівність всіх людей може комусь із нас зашкодити?

Варто замислитися над цим питанням.

ПРАВА ЛЮДИНИ

Історія та визначення прав людини

Протягом усієї історії людського суспільства окремі люди та групи людей стикалися з несправедливістю та нерівністю. Ця нерівність була закріплена законодавчо: рабство тривалий час було узаконене і вважалося прийнятним; у багатьох державах жінки не мали і досі не мають можливості брати участь у політичному житті і навіть вільно розпоряджатися власним майном і тілом; протягом століть представникам «нижчих каст» у Індії заборонялося навіть торкатися до представників «вищих каст», брати воду зі спільної криниці, отримувати освіту, обирати і бути обраними.

Ідеології, згідно з якими одні люди від народження є вищими за інших і мають право чинити утиски і насильство,

спричинили катастрофічні наслідки: Голокост, геноцид Тутсі в Руанді, винищення корінних народів у Північній Америці, геноцид вірменів у Турції та інші.

Незважаючи на це, віддавна існувала ідея рівності всіх людей, рівності прав і можливостей для кожної і кожного з нас. Хоча термін «права людини» відносно сучасний, основа цієї концепції прослідковується ще з часів Стародавньої Греції та римського права та була закладена в понятті природного права, яке розвинули філософи епохи Просвітництва. Першим прикладом законодавчого закріплення прав людини вважають Велику хартію вольностей — основоположний конституційний акт Англії, прийнятий у 1215 році. Далі була Декларація прав людини і громадянина, прийнята під час Великої Французької революції та Білль про права — перші 10 поправок до Конституції США.

Друга світова війна довела необхідність універсальної міжнародної угоди про права людини. У 1941 році Франклін Рузвельт у своєму зверненні «Про становище країни» закликав підтримати чотири свободи: свободу слова, свободу совісті, свободу від бідності і свободу від страху. Це дало новий поштовх розвитку концепції прав людини як необхідної передумови для встановлення миру і завершення війни.

Коли світова спільнота дізналася про звірства, скоєні нацистами, виникла потреба в укладенні міжнародної угоди, котра гарантувала б недопущення подібного в майбутньому. Так права людини були формально визнані на міжнародному рівні: у 1948 році на третій сесії Генеральної асамблеї ООН

(Організації Об'єднаних націй) була прийнята Загальна Декларація прав людини.

Декларація має рекомендаційний характер, але на її основі були прийняті дві обов'язкові для виконання угоди: Міжнародний пакт про громадянські і політичні права та Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права. Окремі положення Декларації, такі як заборона тортур і рабства, є обов'язковими імперативними нормами. На жаль, в деяких державах Декларацію визнають тільки частково.

Згідно з Декларацією, *права людини поширюються на кожного і кожну з нас, незважаючи на расу, колір шкіри, стать, мову, релігію, політичні погляди та інші переконання, громадянство, родове походження чи будь-які інші відмінності.*

Класифікація прав людини

Існує багато класифікацій прав людини за різними ознаками. Відповідно до їх історичного розвитку, виділяють кілька «поколінь» прав людини. Традиційно визначають три «покоління» прав: 1) особисті та політичні; 2) соціально-економічні та культурні; 3) колективні та екологічні, — але зараз правозахисники все частіше говорять про необхідність виокремлення четвертого.

Особисті:

- Право на життя;

- Покарання тільки за рішенням суду — заборона позасудової розправи;
- Недоторканність особистості;
- Свобода пересування і вибору місця проживання;
- Недоторканність житла;
- Недоторканність листування;
- Заборона примусової праці;
- Недоторканність власності;
- Гідність особистості;
- Свобода совісті та віросповідання.

Політичні:

- Рівність перед законом — відсутність узаконеної нерівності;
- Свобода совісті — право мати будь-які переконання, зокрема, сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати жодної;
- Свобода слова і друку — заборона цензури;
- Свобода зібрань — право проводити збори як у закритому приміщенні, так і під відкритим небом;
- Свобода об'єднань — право створювати групи та спілки не питаючи дозволу;
- Свобода страйків;
- Право на звернення.

Соціальні:

- Трудові права (право на працю і свободу праці);
- Право на охорону сім'ї, материнства, батьківства та дитинства;
- Право на соціальне забезпечення;

- Право на житло;
- Право на охорону здоров'я та медичну допомогу;
- Право на восьмигодинний робочий день, на справедливі умови праці, рівну оплату за рівноцінну працю і т. д.

Економічні:

- Свобода праці;
- Свобода промисловості і торгівлі;
- Свобода купувати власність і розпоряджатися нею;

- Право спадку;
- Право на володіння, користування і розпорядження землею.

Культурні:

- Свобода мови — право отримувати освіту рідною мовою і пояснення рідною мовою на публічних зібраннях;
- Право на освіту;
- Свобода наук і мистецтв (свобода літературної, наукової та інших видів творчості і викладання);

- Свобода викладання.

Екологічні:

- Право на сприятливе навколишнє середовище;
- Право на достовірну інформацію про стан навколишнього середовища;
- Право на відшкодування збитків та негативного впливу, заподіяних здоров'ю чи майну екологічними правопорушеннями.

У XXI ст. розпочалося становлення четвертого покоління прав людини, пов'язане з розвитком науки та зміною ставлення суспільства до раніше табуйованих та стигматизованих соціальних груп та явищ. Ці права досі є предметом гострих дискусій через несприйняття їх консервативним світоглядом.

До сфери прав людини четвертого покоління включають:

- Зміну статі/гендеру (та юридичне визнання цієї зміни);
- Трансплантацію органів;
- Клонування;
- Використання віртуальної реальності;
- Одностатеві шлюби;
- Суррогатне материнство;
- Штучне запліднення;
- Евтаназію;
- Право на вільний доступ до Інтернету.

ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

На жаль, як вже було зазначено вище, далеко не у всіх країнах світу права людини є обов'язковими для дотримання. Давні забобони і стереотипи, а також ієрархічна побудова суспільства ускладнюють досягнення рівності всіх людей та соціальної справедливості. Навіть у демократичних державах окремі групи людей стають об'єктами утисків. Найчастіше це жінки, мігранти, люди з іншим кольором шкіри та іншого етнічного походження, люди з обмеженими фізичними можливостями та психіатричними діагнозами, гомо-, бісексуальні і трансгендерні люди (ЛГБТ) та інші. Ці групи стають жертвами дискримінації та злочинів на ґрунті ненависті.

Дискримінація

Дискримінація (від лат. *discriminatio* «розрізнення»), — неправомірне розрізнення у ставленні до людей на підставі їхньої дійсної чи уявної приналежності до певної соціальної групи чи на підставі дійсних або уявних біологічних, фізичних чи соціальних ознак.

Це одне з найбільш болісних і розповсюджених порушень прав людини в сучасному світі. Мільйони людей страждають

від злиднів, ізоляції, жорстокого поводження і насильства тільки через те, ким вони народилися, якою мовою розмовляють, у що вірять, ким себе вважають тощо.

Люди стають жертвами різних форм дискримінації: від образ та фізичного насильства до позбавлення елементарних благ, послуг та прав. Жертви дискримінації стикаються з труднощами при працевлаштуванні, мають обмежений доступ до освіти, житла і необхідної медичної допомоги. Люди, що належать до дискримінованих груп, також можуть бути позбавлені права брати участь в громадському житті, вільно створювати об'єднання та організації, сповідувати свою релігію та зберігати свої культурні особливості.

Через дискримінацію в системі кримінального правосуддя певні особи, які належать до маргіналізованих та вразливих груп, стають жертвами двічі, адже намагаючись по-

скаржитися на дискримінацію, вони стикаються із тим, що принцип «рівності перед законом» чи «заборона повторної дискримінації» на них не розповсюджується. У цих осіб значно вищий ризик стати жертвою жорсткого поводження з боку правоохоронних органів.

Незалежно від форм дискримінації, вона завжди ґрунтується на абсолютизації відмінностей і тяжіє до побудови ієрархій, коли одна людина вважається вищою за іншу без будь-яких об'єктивних причин. Дискримінація — це небажання визнавати рівність всіх людей і поважати гідність кожного та кожної з них.

Дискримінація проникає в державні та міжнародні структури та інститути, пронизує моделі взаємодії в соціумі. Унаслідок цього жертви дискримінації опиняються в замкнутому колі ізоляції, нерівності і упереджень, котрі породжують нову дискримінацію. Систематичне позбавлення представників певних груп економічних і соціальних прав швидко призводить до їх фактичної сегрегації. Піднявшись до рівня державної політики, дискримінація призводить до сегрегації на законодавчому рівні і — у своїй крайній формі — до апартеїду.

Легітимізація дискримінації у суспільстві відбувається через законодавче невизнання рівних прав окремих груп людей (в Україні ЛГБТ люди не мають права на створення сім'ї та удочеріння / усиновлення) або через законодавче обмеження прав (прийняття у Росії законів про заборону так званої «пропаганди гомосексуалізму», які насправді є інструментом цензури та забороняють поширення будь-якої позитивної

інформацію про гомосексуальність).

Дискримінація може бути закріплена законодавством чи релігією (інституціалізована дискримінація), або може спиратися виключно на «норми моралі» (фактична).

Згідно з міжнародним правом, дискримінація включає три складові:

- 1) обмеження прав;
- 2) неприпустимі ознаки, за якими ці права обмежені;
- 3) відсутність легітимних обґрунтованих підстав для таких обмежень.

Обмеження прав зазвичай передбачає позбавлення або ускладнення доступу до користування певними послугами чи правами. Важливо об'єктивно оцінювати, чи призводить та чи інша дія до обмеження прав, зважаючи на її об'єктивні наслідки, а не на мету, з якою вона здійснювалася.

На практиці дискримінація може виявлятися в таких формах:

- **Розрізнення** — наприклад, коли за однакову роботу жін-

кам платять менше, ніж чоловікам.

- **Виключення** — наприклад, коли ромам або бездомним людям не видають документи, що посвідчують особу, або коли дітей шукачів притулку позбавляють права на освіту.
- **Обмеження** — наприклад, коли обмежують свободу публічних зібрань для лесбійок, геїв, бісексуальних і трансгендерних людей або запроваджують обмеження на будівництво мусульманських мечетей.
- **Переваги** — наприклад, коли державне фінансування виділяється тільки для однієї державної церкви, або коли державне житло в пріоритетному порядку надають тільки білим громадянам.
- **Сегрегація** — наприклад, коли дітей з обмеженими можливостями або дітей ромів систематично направляють до окремих «спеціалізованих» шкіл, ігноруючи їх здібності і потреби.
- **Небажання створювати розумне пристосування** — наприклад, коли будівлі не обладнують пандусами для осіб, що пересуваються на інвалідних візках.

Неприпустимі ознаки

Не будь-яке обмеження прав є дискримінаційним. Обмеження перетворюється на дискримінацію, коли здійснюється за неприпустимого ознакою. В часи створення «Загальної декларації прав людини», було виділено 10 захищених ознак, за якими дискримінація заборонена: 1) раса, 2) колір шкіри, 3) стать, 4) мова, 5) релігія, 6) політичні та інші пере-

конання, 7) етнічне чи соціальне походження, 8) майновий чи 9) соціальний стан та 10) інші ознаки. Останній пункт означає, що список лишився «відкритим»: заборона дискримінації поширюється і на інші ознаки, а не тільки на деякі з них. З часом, у процесі розвитку цієї сфери права, список захищених ознак розширився.

Більшість із захищених ознак є невід'ємними складовими особистості людини, зокрема: раса, етнічне походження, мова, стать, гендерна ідентичність та сексуальна орієнтація та інші.

Зараз у світі все частіше визнають, що дискримінація може ґрунтуватися на різноманітних особистісних ознаках, здатних змінюватися з часом, таких як зовнішність, політичні переконання, стан здоров'я, соціальний чи економічний статус.

Існують різні підходи до створення міжнародних документів з прав людини: спочатку були створені загальні документи, такі Європейська конвенція з прав людини, котрі розглядають ситуацію в цілому, потім виникла потреба у деталізації нормативної бази щодо окремих порушень. Так виникла Конвенція проти тортур, Конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації; пізніше — Конвенція про заборону дискримінації жінок, ще пізніше — про заборону дискримінації людей з інвалідністю і т. ін. Деякі з цих документів, такі як Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Європейська конвенція про захист прав людини та основних свобод і Хартія європейського союзу про основні права, також містять «відкритий» спи-

сок захищених ознак, де згадуються обмеження прав за тими ознаками, які не увійшли до списку. Відкриті списки, як правило, починаються словами «такі як» або «зокрема», і дозволяють національним та міжнародним судам (а також іншим міжнародним механізмам, комітетам, тощо) трактувати документи з урахуванням нових обставин і змінюваних соціальних факторів, не обмежуючись колом проблем, що існували на момент складання документа.

Наприклад, дискримінацію за ознакою сексуальної орієнтації зараз у багатьох державах вважають порушенням прав людини, однак донедавна вона майже ніколи явно не згадувалася у правозахисних документах. При цьому міжнародні суди і наглядові органи у своїх трактуваннях неодноразово припускали, що її заборона передбачена відкритими антидискримінаційними положеннями, дія яких все частіше аналогічним чином поширюється і на трансгендерних та інтерсексуальних людей.

Розумні та об'єктивні підстави

Не всі випадки обмеження прав за певною неприпустимою ознакою є дискримінацією. Щоб обмеження стало дискримінацією, воно має бути позбавлене законної мети і невиправдане. Іншими словами, якщо обмеження прав спрямоване на досягнення законної мети (такої як захист здоров'я або безпеки суспільства в цілому) і пропорційне досягненню цієї мети, то таке обмеження не вважається дискримінацією.

Це найскладніший і найбільш суперечливий аспект у кожному окремому випадку дискримінації.

Щоб встановити межі виправданого, необхідно ретельно проаналізувати кожен конкретний випадок. Такий аналіз повинен проводитися з урахуванням як місцевих унікальних особливостей, так і більш широкого контексту, в якому виникло обмеження прав. У багатьох випадках, навіть якщо обмеження прав має законну мету (таку як захист громадського порядку), але при цьому існують альтернативні засоби її досягнення, котрі не здійснюють негативний вплив на ті чи інші групи, то таке обмеження буде вважатися непропорційним. Європейський суд з прав людини недвозначно наполягає на тому, що тільки за наявності дуже вагомих причин обмеження прав за неприпустимими ознаками може не порушувати принцип недискримінації.

Види дискримінації

Міжнародне право в галузі прав людини розрізняє дві форми дискримінації: пряму і непряму.

Пряма дискримінація — це обмеження прав за неприпустимою ознакою. Пряма дискримінація може бути «відкритою», тобто явно прописаною в тексті закону або чітко видимою в тих чи інших діях. Також вона може бути «прихованою», але доступною для ідентифікації.

Приклади прямої дискримінації:

- обмеження доступу до екстреної медичної допомоги в

- залежності від законності перебування людини в країні,
- напис «циганам вхід заборонений» на вході в басейн,
  - система водопроводу та каналізації, з якої систематично виключені території, де проживають представники певних меншин,
  - неможливість вступу в шлюб людей однієї статі,
  - закон, що забороняє використання мов меншин в ЗМІ.

Непряма дискримінація відбувається в ситуаціях, коли закон, правило, процедура чи дія можуть поставити певну групу в невідгідні умови, хоча формально цей закон, правило, процедура чи дія прописані нейтрально.

Критерієм наявності дискримінації мають бути саме наслідки тієї чи іншої норми або дій для певної групи, а не наміри та мета.

Приклади непрямой дискримінації

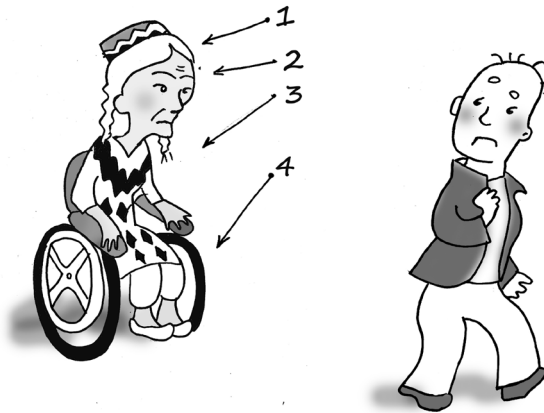
- вимоги до зросту претендентів на вакансію, в які не вписуються більшість жінок;
- закон про соціальну допомогу, у якому претенденти на цю допомогу повинні мати постійне житло — виключає мандрівних осіб та бездомних;
- порядок тестування дітей на знання мови, для з'ясування їх «придатності» до навчання у звичайних школах (або переведення їх до «спеціальних» шкіл), що вимагає від дитини такого володіння мовою, яке діти з певних меншин не можуть продемонструвати;
- закон про реституцію майна, де висувається умова безперервного проживання в країні, в той час як представники певних етнічних груп були змушені протягом декількох років проживати за кордоном.

Заборона дискримінації у всіх міжнародних документах з прав людини поширюється як на пряму, так і на непрямую дискримінацію.

Дискримінація за кількома ознаками (множинна дискримінація)

На практиці люди часто стикаються з дискримінацією за кількома ознаками, або множинною дискримінацією.

Це відбувається, коли людина одночасно належить до двох чи більше дискримінованих груп. Дискримінація за кількома ознаками часто породжує унікальні форми дискримінації. Як правило, від неї страждають найбільш незахищені представники суспільства, такі як мігрантки і незможні люди похилого віку, котрі постійно стикаються з найбільш жорсткими втратами і виключенням з життя суспільства.

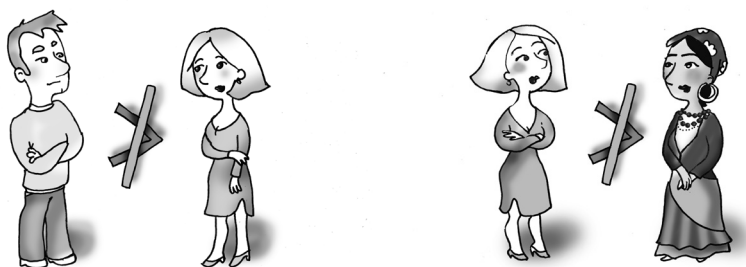
Приклади осіб, що стають об'єктами перехресної дискримінації:

- літня жінка ромка;
- мігрант з обмеженою мобільністю;
- трансгендерна жінка мусульманка
- тощо.

Оперативні орієнтування із зазначенням етнічної приналежності нерідко зустрічаються в Європі в контексті анти-

терористичних заходів і є виразним прикладом дискримінації за кількома ознаками. Особи, які частіше за інших стають об'єктами обшуків, облав, затримань, превентивних арештів та інших заходів дискримінаційного характеру з боку поліції, як правило, не просто мусульмани. Вони водночас молоді (віком від 18-20 до 30-35 років), чоловіки і виглядають як вихідці з Близького сходу, Південної Азії або Північної Африки.

Принцип рівності та недискримінації

Гарантувати захист від дискримінації — значить дотримуватися принципу рівності, тобто зробити так, щоб люди були рівні як перед законом, так і на практиці.

Проте ставитися до людей як до рівних між собою і поводитися з ними однаково — не завжди правильно. Це було б доречно, якби всі люди були однаковими і завжди жили в абсолютно однакових умовах. Очевидно, що це не так: між нами існує безліч відмінностей — стать, мова, релігія, етніч-

на приналежність, сексуальна орієнтація, політичні погляди, стан здоров'я, мобільність, соціальний статус тощо.

Щоб ставитися до людей як до рівних між собою, важливо розуміти значення цих відмінностей в різних ситуаціях. Це дозволить досягти не тільки формальної рівноправності на рівні закону, але й рівноправності фактичної. Якщо відмінність несуттєва (наприклад, гендерна ідентичність у контексті здатності виконувати певну роботу), то різне ставлення вважатиметься дискримінацією.

Водночас, бувають обставини, коли рівне поводження або нездатність зауважити суттєві в певній ситуації відмінності можуть фактично привести до нерівності та дискримінації. Це відбувається в ситуаціях, коли наявна картина нерівності така, що формально рівні умови лише сприятимуть збереженню дискримінації щодо певної групи, котра вже давно існує в суспільстві. Так, наприклад, буває у випадках, коли через ігнорування важливих відмінностей, обумовлених особливими потребами людей, рівне здійснення прав стає неможливим.

Приклад: особи, що пересуваються на інвалідних візках, не можуть потрапити в будівлі, не обладнані пандусами.

Позитивні дії

Для врівноважування існуючої нерівності можливостей часто вдаються до так званих «позитивних дій».

Позитивні дії — це заходи з надання переважних прав

чи привілеїв певним групам населення, що застосовуються для створення статистичної рівності в обійманні посад, рівні освіти та доходів для представників різних статей, рас, етносів, конфесій, сексуальних орієнтацій тощо. Позитивні дії найчастіше застосовується в тих випадках, коли статистична нерівність занадто висока, і тому неможливо подолати дискримінацію меншин, вдаючись тільки до рівного ставлення. Позитивні дії повинні (бажано) мати тимчасовий характер, та можуть використовуватися як на національному рівні, так і запроваджуватися на локальних рівнях в окремих громадах.

Приклади:

- квоти для представництва жінок у парламенті;
- квоти бюджетних місць для дітей з особливими потребами в університетах.

Злочини на ґрунті ненависті

Деякі злочини проти особистості містять обтяжувальні об-

ставини, котрі роблять їх *злочинами на ґрунті ненависті* — за ознакою раси, національності, віросповідання, етнічного походження, політичних переконань, статі, сексуальної орієнтації і т. д.

Злочини на ґрунті ненависті та дискримінація це не тотожні поняття, однак дискримінація створює сприятливу атмосферу для поширення подібних злочинів, і самі вони певною мірою можуть вважатися крайньою формою дискримінації, поєднаної з фізичним насильством. Водночас важливо не забувати, що дискримінація, легітимізована на рівні держави або громади може сприяти поширенню злочинів на ґрунті ненависті.

Відповідна юридична кваліфікація існує в деяких штатах США, деяких державах Західної та Центральної Європи, і в Україні. При цьому в багатьох випадках кваліфікація злочину як «злочину на ґрунті ненависті» посилює кримінальне покарання, яке призначається винному. Посилення покарання може передбачати більший термін позбавлення волі чи довічне ув'язнення. В Україні вчинення злочинів з мотивів ненависті і ворожнечі є обтяжувальною обставиною, однак довести на практиці наявність цих мотивів надзвичайно складно. По-перше, спостерігається брак здатності та бажання правоохоронних органів ефективно розслідувати подібні справи. По-друге, довіра жертв до судової системи вкрай низька, і вони просто не звертаються до міліції чи суду.

ПРАВА ЛГБТ ЯК ПРАВА ЛЮДИНИ

Права людини і мораль

Більшість прав та свобод людини жодним чином не суперечать загальноприйнятим нормам моралі (вбивства, тортури та інше насильство майже всюди вважаються негативними явищами), але існують сфери, в яких виникає конфлікт. Проблема полягає в тому, що традиційна мораль більшості етносів і культур виникла у ієрархічному і патріархальному суспільстві, де нерівність була інституційно закріплена і схвалювалася. Рабство було традиційною цінністю і законною практикою. Ставлення до жінок як до майна було традиційною цінністю і законною практикою. Традиційність цих явищ не робить їх позитивними, і в більшості країн вони засуджуються. Але інерція минулого сильна і досі:

- у більшості країн на державному рівні засуджують і вкрай негативно сприймають расизм, але повсякденні практики сповнені дискримінації на ґрунті расизму;
- у більшості країн визнають право людей на створення родини — але бажання гомосексуальних людей реалізувати це право, викликає спротив і обурення.

Риторика ксенофобних груп є показовим прикладом роз-

різненості суспільства і нездатності багатьох людей усвідомити єдність людства, вийти за межі своєї групи, припинити ділити світ на «своїх» і «чужих». Расистські і гомофобні групи, котрі підтримують дискримінацію та вдаються до злочинів на ґрунті ненависті, використовують специфічну аргументацію, котру ми спробуємо розглянути докладніше на прикладі гомо- і трансфобної риторики.

Порушення прав більшості?

Усі демократії є політичними системами, у яких громадяни вільно приймають політичні рішення відповідно до волі більшості, тобто більшістю голосів. Проте підкорення меншості більшості (перших останнім) не завжди буває демократичним. У демократичному суспільстві воля більшості повинна поєднуватися з гарантіями прав особи, які потрібні для захисту прав меншин — етнічних, релігійних, політичних чи соціальних — таких як ЛГБТ.

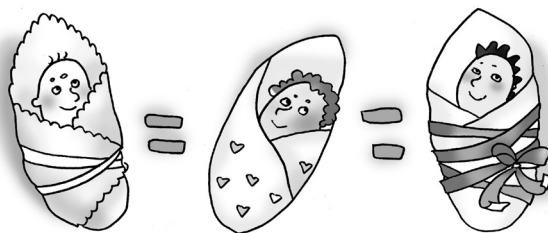
Права меншості не повинні залежати від бажання більшості і не можуть бути скасовані більшістю голосів. Так, наприклад, право гомосексуальної людини на родину не може бути винесене на референдум, де рішення приймається більшістю голосів, адже в такому випадку будь-яка людина повинна питати дозволу в більшості на те, щоб мати родину (якщо ми звісно прагнемо рівного ставлення).

Будь-яка людина в той чи інший період часу належить, або може належати до однієї чи кількох меншин. Також будь-яка

людина, що належить до певної меншини, в певний період часу може належати до більшості. Отже, демократія — це насамперед захист прав меншин, а не влада умовної більшості.

Спробуємо зрозуміти витoki припущення, яке полягає в тому, що дотримання прав людини окремої меншини може порушити права більшості. Концепція прав людини передбачає, що всі люди народжуються вільними і рівними у своїх правах.

Права людини мають природну сутність і є невід'ємними

від індивіда, вони позатериторіальні і позанаціональні, існують незалежно від закріплення в законодавчих актах держави, є об'єктом міжнародно-правового регулювання та захисту. Не існує такого поняття, як право більшості. Єдине, що впливає з намагання деяких груп переконати людей у тому, що досягнення рівних прав для ЛГБТ-спільноти порушує права більшості — це право на дискримінацію та насильство по відношенню до ЛГБТ людей. Але такого права не існує.

Жодна меншина не може порушити права уявної більшості тому, що:

- Більшість — це уявна категорія, що змінюється;
- Меншина не має в своєму розпорядженні ресурсів уявної більшості, тобто не наділена владою для прийняття

- відповідних рішень;
- Права людини не передбачають привілеї для окремих груп, вони однакові для всіх, отже рівність перед законом та рівність прав всіх людей не може порушити права певної групи (наприклад, гомофобів);
  - Єдине, що може «постраждати» внаслідок досягнення рівних прав для ЛГБТ — це виправдання насильства та дискримінації.

Концепція «традиційних цінностей» і права ЛГБТ

Останнім часом все частіше можна почути про те, що ЛГБТ люди своїм існуванням та намаганням досягти рівності «палюють традиційні цінності». По-перше, треба розуміти, про що йдеться. У цьому контексті найчастіше можна почути про мораль, християнські та родинні цінності.

Мораль — це історично сформована система норм та правил поведінки, яку людина обирає добровільно. Мораль не можна ототожнювати зі звичаями, тому що звичаї змінюються з плином часу та фактично є стереотипами поведінки більшості. Натомість, мораль передбачає обміркований та вільний вибір людини. Отже, припущення про те, що гомосексуальність, трансгендерність та інтерсексуальність є аморальними явищами — нісенітниця, тому що це припущення базується на «незвичності» цих ідентичностей для уявної більшості. Як вже було сказано, звичаї змінюються. Традиція віддавати

дівчину заміж за ґвалтівника аби зберегти «честь родини» вже давно не вважається моральною і не схвалюється. Тому слід відрізнати звичаї та / чи традиційні практики, які часто бувають дискримінаційними та насильницькими, від моральних вчинків.

Мораль також слід відрізнати від релігійних (і зокрема, християнських) цінностей, адже їх світоглядним підґрунтям є прийняття на віру догм і традицій, без аналізу та критики. Дуже часто найжорстокіші акти насильства (чи традиційні насильницькі практики) виправдовуються «християнськими» (релігійними) звичаями. Наприклад, підставою для кри-міналізації гомосексуальності (і навіть, для призначення смертної кари за цей «злочин») у деяких державах, стали норми християнства та ісламу, що визначають її як гріх.

Що таке родинні цінності? Останнім часом це словосполучення можна почути в контексті боротьби за рівні права для ЛГБТ-сімей. В чому полягає різниця між різностатевим шлюбом та одностатевим? Чому сексуальна орієнтація людини робить її «неповноцінною» і «недостойною» мати право на рівність та створення родини? Чи існує різниця між коханням між людьми різних статей та однієї?

Якщо міркувати логічно — навряд чи. Кохання не має статевих ознак.

Якщо ж ми дотримуємося «традицій», то визнаємо, що кохання і родина тільки тоді є «правильними», коли відповідають суспільним очікуванням. Все інше оголошується «розпустою», «гідотою», «розбещенням», «гріхом» і т. п.

Консервативні групи часто намагаються нав'язати релігійний погляд на гомосексуальність, трансгендерність, стосунки у родині, принципи виховання дітей та інші аспекти життя всьому суспільству, в якому чимало людей сповідують інші релігії, або не сповідують жодної, і відповідно мають інші моральні принципи.

Основною ознакою прав людини є їхня універсальність, тому жодні традиції чи релігія не мають ставати на перешкоді їх дотриманню.

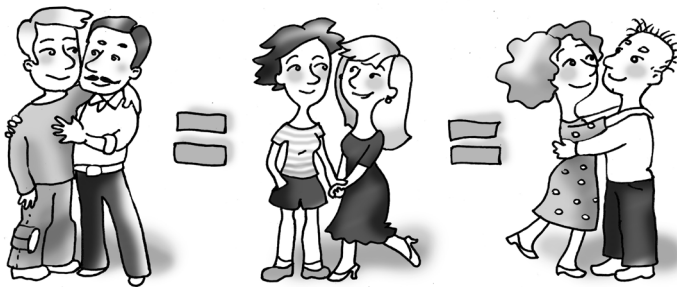
Права ЛГБТ-людей

Говорячи про права ЛГБТ, варто звернути увагу на кілька основних положень:

1. Права ЛГБТ — це права людини. Їх підґрунтям є повага до гідності та неповторності кожної людини як особистості.
2. Права ЛГБТ не слід ототожнювати з елементарними потребами. ЛГБТ люди часто чують репліки на кшталт: «Ми не забороняємо вам спати одне з одним, чим ви незадоволені?» Можливість займатися сексом без загрози покарання зовсім не означає, що права людини дотримані.
3. Про права ЛГБТ, так само як і про права людини, варто говорити в контексті відносин «влада — особистість». Якщо людина має певне право чи свободу, держава зобов'язана забезпечити їй можливість цим правом чи свободою скористатися. Наприклад, право на навчання означає, що держава гарантує кожному доступ до освіти, розробляє

освітні програми, готує педагогічні кадри тощо; держава створює систему освіти та розробляє правила, що регулюють її функціонування. Свобода мирних зібрань означає, що проводити мирні зібрання можуть всі люди, і держава не має права обмежувати реалізацію цієї свободи за певними ознаками. Держава має забезпечувати рівний доступ та недискримінацію у всіх сферах життя.

4. Права ЛГБТ, так само як і права людини загалом, мо-

жуть бути обмежені, але лише у спосіб, передбачений законом і необхідний в демократичному суспільстві в інтересах державної безпеки та громадського спокою, з метою запобігання безладу і злочинності, захисту здоров'я або захисту прав та свобод інших осіб. Беззастережно, без будь-яких виключень, має бути дотримана заборона застосування катувань, рабства та утримання у підневільному стані.

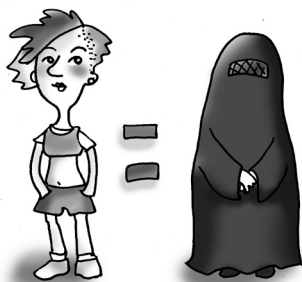
5. Якщо ЛГБТ-людина має певне право, мають існувати процедури його реалізації. Наявність права означає

можливість висунення претензій чи оскарження у випадку порушення, інакше право лишається порожньою декларацією.

6. Права ЛГБТ / права людини розповсюджуються на всіх і не залежать від дотримання людиною законів чи інших обставин. Не можна позбавити прав, так само як не можна призупинити їхню дію. Якщо людина порушує закон, її можна покарати, наприклад, позбавивши заохочення або привілеїв, але не можна позбавити будь-яку людину її прав.

Завершуючи зауваження про права ЛГБТ як права людини, варто звернути увагу на проблему здійснення прав. «Мати

право» означає можливість заявляти претензію, вимагати від влади реалізації права — для цього недостатньо визначення права у законі. Повинні існувати процедури користування правами, а люди та їхні законні представники, мають знати, які існують права і що необхідно для забезпечення їх

дотримання.

Дотримання прав людини і, відповідно, — прав представників всіх меншин має забезпечувати держава.

Універсальність прав людини

Коли ми говоримо про права людини, важливо розуміти, що права є універсальними. Це означає, що не може існувати виключень чи так званих «подвійних стандартів», коли йдеться про права людини. На жаль, протягом багатьох років наше суспільство звикло до таких «виключень», тому перебудувати таке мислення часто буває складно. Деякі люди вживають слово «менталітет», коли йдеться про специфічне ставлення до таких понять як: рівність, толерантність, недискримінація тощо. «Менталітет» у цьому контексті починає сприйматися, як непокитна культурна надбудова, яку навіть уявно важко рухати. Але, насправді, це лише маніпулювання свідомістю. Явище подвійних стандартів, які ми звикли використовувати для досягнення своїх цілей — це спосіб виживання у світі, де немає рівності. Ми не замислюємося, чому намагаємося потрапити кудись без черги, не думаючи про інтереси інших людей, які стоять у черзі. Чомусь ми звикли давати хабарі для отримання позитивного результату, замість того, щоб боротися за справедливість? Нас мало хвилює непристосованість будівель до доступу людей на візках. Ми вважаємо «природнім» те, що люди з гомосексуальною орієнтацією не можуть створити родину, хоча своє право на її створення вважаємо звичним. Чому все це відбувається? Тому що ми не розуміємо цінність своїх прав, у нас не було історії боротьби за них. Деякі з нас, кому пощастило потрапити до умовної категорії «більшості» сприймають такі явища, як «нормальні» в той час, коли інші

вимушені виборювати свою рівність.

Саме в таких ситуаціях спрацьовує відповідний стереотип поведінки: коли люди, котрі сьогодні належать до умовної більшості, починають сприймати свої права як привілеї — як те, чого не має бути у інших (меншин). Саме це дає людям впевненість, що вони мають право проходити без черги. Але слід розуміти, що таке ставлення є відображенням нерівності, а завтра, будь-хто з нас може стати меншістю.

Приклади порушень прав ЛГБТ-людей

Відповідно до «Загальної декларації про права людини»:

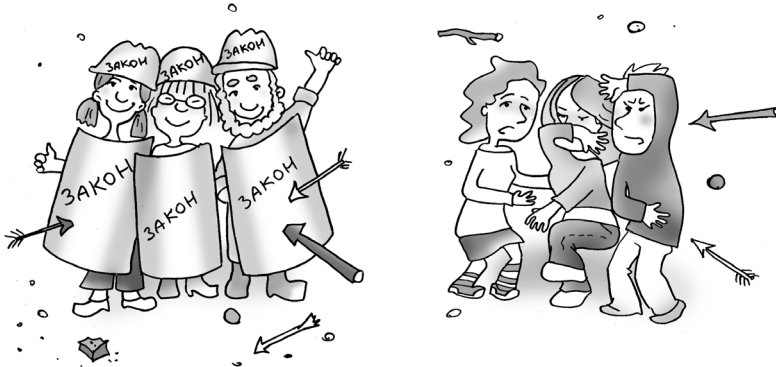
Стаття 1

Всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах. Вони наділені розумом і совістю і повинні діяти по відношенню один до одного в дусі братерства.

Навіть у демократичних суспільствах більшість людей не визнають гомосексуалів і трансгендерів рівними собі і не ставляться до них у дусі братерства. У багатьох державах ця нерівність і заохочення насильства закріплені законом.

Стаття 3

Кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту недоторканність.

Щороку правозахисні організації відслідковують тисячі злочинів на ґрунті ненависті проти ЛГБТ, серед яких чимало вбивств. У деяких країнах, таких як Узбекистан, гомосексуальність є кримінальним злочином, за який людей позбавляють свободи на тривалий час. У деяких країнах, таких як Іран, гомосексуальність на державному рівні карається смертю.

Стаття 5

Ніхто не має зазнавати тортур, а також жорстокого, нелюдського та принизливого для гідності поведження і покарання.

Тисячі ЛГБТ у всьому світі стають жертвами насильства з боку поліції під час арештів та розгонів публічних акцій, а

також в рамках пенітенціарної системи. Чимало людей зазнають тортур і знущань під час слідчих дій і відбуваючи покарання.

Стаття 7

Всі люди рівні перед законом і мають право, без будь-якого розрізнення, на рівний законний захист. Усі люди мають право на рівний захист від будь-якої дискримінації, що порушує цю Декларацію, і від будь-якого підбурювання до такої дискримінації.

Для захисту від дискримінації потрібні закони. На жаль, в Україні ЛГБТ люди не мають такого законодавчого захисту.

Стаття 8

Кожна людина має право на ефективне поновлення у правах компетентними національними судами в разі порушення її основних прав, наданих їй конституцією або за-

КОНОМ.

Однією з серйозних проблем у захисті прав ЛГБТ є небажання постраждалих від дискримінації чи злочинів на ґрунті ненависті звертатися до поліції та суду, обумовлене численними відмовами правоохоронних органів відкривати справи та проводити розслідування, а також небажанням судової влади чинити справедливий суд. Багато людей бояться розголосу їхньої орієнтації / гендерної ідентичності, бо це може викликати численні проблеми — звільнення з роботи, насильство у родині, втрату житла і засобів до існування.

Стаття 9

Ніхто не має бути безпідставно арештований, затриманий або вигнаний.

На практиці, під час публічних акцій ЛГБТ, поліція часто затримує не тих, хто чинить насильство, а його жертв. Цим

людям висувають звинувачення у хуліганстві, присуджують штрафи, тримають під арештом, залякують та вимагають хабарі.

Стаття 10

Кожна людина для визначення її прав і обов'язків і для встановлення обґрунтованості висунутого їй кримінального обвинувачення має право, на основі повної рівності, на те, щоб її справа була розглянута прилюдно і з додержанням усіх вимог справедливості незалежним і безстороннім судом.

Закриті суди на пострадянському просторі — звичне явище. До того ж, без законодавчого закріплення захисту від дискримінації, судді часто керуються своїми власними упередженнями при винесенні вироку.

Стаття 11

1. *Кожна людина, обвинувачена у вчиненні злочину, має право вважатися невинною доти, доки її вина не буде встановлена в законному порядку шляхом прилюдного судового розгляду, при якому їй будуть забезпечені всі можливості для захисту.*

2. Ніхто не може бути засуджений за злочин на підставі вчинення будь-якого діяння або за бездіяльність, які під час їх вчинення не становили злочину за національними законами або за міжнародним правом. Не може також накладатися покарання тяжче від того, яке могло бути застосоване на час вчинення злочину.

На практиці, люди, чію вину не доведено, проводять роки свого життя у слідчих ізоляторах — в жахливих умовах, із ризиком для життя і здоров'я. Якщо людина гомосексуальна чи трансгендерна, до цього ризику додається загроза насильства з боку оточення, і зокрема, загроза зґвалтування.

Стаття 12

Ніхто не має зазнавати безпідставного втручання у особисте та родинне життя, безпідставного зазіхання на недоторканність житла, таємницю кореспонденції або на честь і репутацію. Кожна людина має право на законний захист від таких втручань або зазіхань.

Розповсюдження інформації про чиюсь гомосексуальність чи трансгендерність часто стає підґрунтям для шантажу та прагнення «заплямувати репутацію», може спричинити втрату людиною роботи та породити проблеми у родині. Такий «аутинг» стає причиною фізичного насильства і навіть вбивств ЛГБТ-людей.

Стаття 14

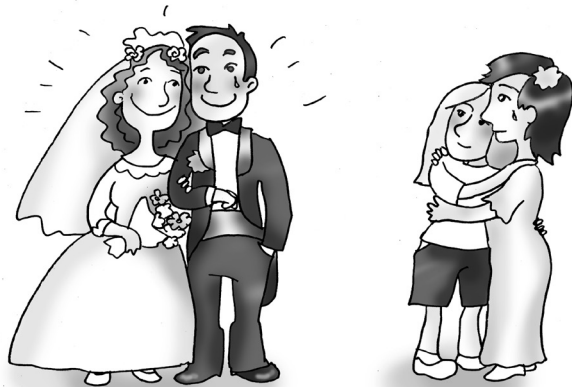
Кожна людина має право шукати притулку від переслідувань в інших країнах і користуватися цим притулком. Це право не може бути реалізоване у випадку, якщо переслідування спричинене скоєнням неполітичного злочину, або діяльністю, що суперечить цілям і принципам Організації Об'єднаних Націй.

На практиці, людині, що постраждала від гомофобного чи трансфобного насильства, вкрай складно отримати притулок у

іншій державі через бюрократичну процедуру отримання статусу біженця і т. ін.

Стаття 16

1. *Чоловіки та жінки, які досягли повноліття, мають право без будь-яких обмежень за ознакою раси, національності або релігії одружуватися і створювати сім'ю. Вони користуються однаковими правами щодо одруження під час шлюбу та під час його розірвання.*
2. *Шлюб може укладатися тільки за вільної і повної згоди сторін, що одружуються.*
3. *Сім'я є природним і основним осередком суспільства, що має право на захист з боку суспільства та держави.*

На практиці, одностатеві шлюби існують лише у деяких

держав. Консервативні сили активно борються за те, щоб ця ситуація лишилася незмінною.

Стаття 18

Кожна людина має право на свободу думки, совісті і релігії; це право включає свободу змінювати свою релігію або переконання і свободу сповідувати свою релігію або переконання як одноособово, так і разом з іншими, прилюдним або приватним порядком в ученні, богослужінні і виконанні релігійних та ритуальних обрядів.

В деяких державах релігійні догми мають силу закону, обов'язкового для всіх громадян. Ці догми дуже часто містять гомофобні та трансфобні настанови. В інших, формально світських країнах, релігійні догми насаджуються через систему освіти та ЗМІ, а також використовуються задля досягнення політичних цілей.

Стаття 19

Кожна людина має право на свободу переконань і на вільне їх виявлення; це право включає свободу безперешкодно дотримуватися своїх переконань та свободу шукати, отримувати і поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами і незалежно від державних кордонів.

В деяких країнах (зокрема, в Росії) на законодавчому рівні заборонене поширення будь-якої позитивної інформації про гомосексуальність чи трансгендерність (так званий «закон про пропаганду»).

Стаття 20

Кожна людина має право на свободу мирних зборів і асоціацій.

На практиці, навіть випадкова згадка про «гей-паради» та «грантоїдів» викликає хвилю обурення у багатьох консервативних груп, які прагнуть заборонити будь-які громадські об'єднання і публічні акції ЛГБТ.

ЛГБТ-активістам дуже важко отримати дозвіл на проведення публічних акцій — державні чиновники намагаються знайти будь-який привід для заборони.

В Росії діє «закон про іноземних агентів», який відображає переконання, що будь-яка громадянська активність є «шпигунством», фактично відбирає у громадських організацій доступ до фінансування і встановлює жорсткий державний

контроль над їхньою діяльністю.

Стаття 23

1. *Кожна людина має право на працю, на вільний вибір роботи, на справедливі і сприятливі умови праці та на захист від безробіття.*
2. *Кожна людина, без будь-якої дискримінації, має право на рівну оплату за рівну працю.*

3. *Кожний працюючий має право на справедливу та задовільну винагороду, яка забезпечує гідне людини існування, (гідне її самої та її сім'ї), яка у разі необхідності доповнюється іншими засобами соціального забезпечення.*
4. *Кожна людина має право створювати професійні спілки і входити до професійних спілок для захисту своїх інтересів.*

Чимало гомосексуальних і трансгендерних людей втра-

чають роботу, коли там дізнаються про їхню сексуальну орієнтацію та гендерну ідентичність.

Трансгендерним людям вкрай важко знайти роботу через невідповідність їхньої зовнішності документам, що посвідчують особу. Багато з них змушені працювати на низькооплачуваній некваліфікованій роботі, щоб заробити на життя.

Стаття 25

- 1. Кожна людина має право на такий життєвий рівень, включаючи їжу, одяг, житло, медичний догляд та необхідне соціальне обслуговування, який є необхідним для підтримання здоров'я і добробуту її самої та її сім'ї, і право на забезпечення в разі безробіття, хвороби, інвалідності, вдівства, старості чи іншого випадку втрати засобів до існування через незалежні від неї обставини.*
- 2. Материнство і дитинство дають право на особливе піклування і допомогу. Всі дітям, народженим у шлюбі або поза шлюбом, має надаватися однаковий соціальний захист.*

На практиці, самотні гомосексуали і трансгендери, котрі не працюють і не мають можливості заробити на життя (через поважний вік, стан здоров'я, інші обставини), є надзвичайно уразливою і соціально незахищеною групою, адже у них часто немає підтримки родини.

В Україні та в багатьох інших державах діти, що виховуються в родинях гомосексуалів, можуть офіційно вважатися дітьми тільки одного / одної з пари. Двом людям однієї статі бути батьками однієї дитини не дозволяється, і це в майбутньому спричиняє цілий ряд юридичних проблем. Якщо, наприклад, «біологічна» мати помирає, у її партнерки немає жодних прав на опіку над дітьми, яких вони спільно виховували, і цих дітей можуть забрати інші родичі померлої — часто, гомофобні чи трансфобні.

Стаття 26

1. *Кожна людина має право на освіту. Освіта повинна бути безкоштовною — хоча б початкова і загальна. Початкова освіта повинна бути обов'язковою. Технічна і професійна освіта повинна бути загальнодоступною, а вища освіта повинна бути однаково доступною для всіх відповідно до здібностей кожного.*

2. *Освіта повинна бути спрямована на повний розвиток людської особистості і збільшення поваги до прав людини і основних свобод. Освіта повинна сприяти взаєморозумінню, терпимості і дружбі між усіма народами, расовими або релігійними групами і повинна сприяти діяльності Організації Об'єднаних Націй по підтриманню миру.*
3. *Батьки мають право пріоритету у виборі виду освіти для своїх малолітніх дітей.*

На практиці в шкільних освітніх програмах чимало сексизму та релігійної пропаганди, котра нерідко включає в себе пропаганду гомофобії і трансфобії.

ЛГБТ-люди часто мають проблеми із доступом до вищої освіти, особливо, трансгендерні люди, котрі перебувають у процесі «переходу» і чиї документи вже не відповідають їхній зовнішності.

— **Що робити, якщо я не хочу бачити гей-прайд?**
Не відвідувати його.

— **Чому ЛГБТ проводять прайди, а гетеросексуали ні?**

Гетеросексуали не ходять на «прайди гетеросексуалів», бо у цьому просто немає потреби. Права цих людей, котрі стосуються їхньої орієнтації та родинного життя, захищені на всіх рівнях.

Але гетеросексуали теж стають учасниками протестів — у ситуаціях, коли їхні права порушуються. Люди будь-якої орієнтації беруть участь у соціальних рухах, стають активістами громадських організацій чи членами профспілок. Ніхто не звинувачує шахтарів, котрі протестують проти невивплати

зарплатні, у тому, що вони «кричать про себе на весь світ». Їхні вимоги і протест визнають справедливими.

Суспільна активність ЛГБТ у цьому сенсі нічим не відрізняється від шахтарських страйків. ЛГБТ хочуть заявити про порушення своїх прав і вимагають справедливості. Неприйняття такої, цілком нормальної для громадянського суспільства поведінки, можна пояснити тільки упередженим ставленням та гомофобією.

— ЛГБТ люди розбещують дітей!

Гомосексуальність — це потяг людей до представників своєї статі, а не певного віку. Так само впевнено можна твердити, що гетеросексуали розбещують дітей.

За результатами досліджень, більшість педофілів — це гетеросексуальні чоловіки, котрі перебувають в шлюбі та мають дітей*. Крім того, не слід ототожнювати педофілію — сексуальний потяг до дітей — із власне фактом розбещення, яке є кримінальним злочином у більшості країн світу.

— Одностатевий секс — це протиприродно, бо він не веде до продовження роду.

Існує ряд цілий ряд наукових робіт, котрі свідчать, що гомосексуальна поведінка зустрічається не тільки у людини, але й у багатьох видів тварин. У 1999 році канадський дослідник Брюс Бейджміл описав, що гомосексуальна поведінка спостерігається у більш ніж 1500 видів і добре документована для 500 з них (Bagemihl, 1999), (Harrold, 1999).

* Crewdson J. By Silence Betrayed: Sexual Abuse of Children in America. — Boston, 1988.

Наукові дослідження з етології тварин довели, що сексуальність у природі не зводиться до розмноження, вона є багатофункціональним явищем — виявляється з метою отримання задоволення, соціальної комунікації і т. ін.

— Дитина, котру виховують двоє людей одної статі матиме проблеми з соціалізацією і сама виросте гомосексуалом.

1. У дитини гомосексуальних батьків можуть виникнути проблеми з соціалізацією через суспільну гомофобію. Але звинувачувати її батьків у цьому так само безглуздо і аморально, як звинувачувати жертву зґвалтування у насильстві, яке було над нею вчинене. Слід карати і перевиховувати тих, хто чинить насильство, а не його жертв.
2. По-перше, більшість гомосексуалів народилися у «традиційних» родинах і були виховані гетеросексуальними людьми. По-друге, гомосексуальність не є чимсь негативним за своєю сутністю, тому слід хвилюватися не через те, що дитина гомосексуальна, а через те, що суспільство гомофобне.

— Гомосексуальність — це патологія. Рішення про депатологізацію гомосексуальності було прийняте під тиском активістів, жодних наукових підстав для того не було.

Не варто забувати, що ще століття тому жінка вважалася «недолюдиною». На наукові знання дуже сильно впливає панівна суспільна ідеологія. Тому говорити про те, що

гомосексуальність була патологізована на основі об'єктивних наукових даних — некоректно. Підґрунтям до патологізації гомосексуальності були суспільні забобони. Наприклад, науковці на початку ХХ ст. публікували статті, в яких доводили шкідливий вплив освіти на репродуктивну систему жінок («якщо жінка, займатиметься наукою, в неї відсохне матка»).

Перші спроби класифікації гомосексуальності як психічної патології були здійснені у середині ХІХ століття — відомий психіатр Ріхард Крафт-Ебінг (Richard Freiherr von Krafft-Ebing) назвав гомосексуальність однією з 200 форм патологічної статевої поведінки, класифікувавши її як «статеву психопатію».

У ХХ столітті логічним продовженням традиції сприйняття гомосексуальності як хвороби стала концепція німецьких нацистів, згідно з якою гомосексуальність вважалася генетичним дефектом, шкідливим для «чистоти раси». Реалізуючи на практиці цю теорію, у 1936 році Гімлер заснував «Центральну імперську службу з боротьби проти гомосексуальності та абортів».

Загалом патологізація гомосексуальності ґрунтується на вузькому розумінні сексуальності як функції, спрямованої виключно на продовження роду, «нормальна» реалізація якої можлива тільки між представниками різних статей.

Входячи з більш широких наукових уявлень про сексуальність, сучасна академічна медицина не вважає гомосексуальність хворобою.

— Гомосексуальність — це гріх. Християнство та інші світові релігії її засуджують.

Люди мають право сповідувати свою релігію, але реалізація їхньої свободи совісті не має приводити до порушення прав інших людей, які цю релігію не сповідують, або розуміють її догми по-іншому. Кожен має право вважати гомосексуальність чи трансгендерність гріхом, але це не може бути підставою для дискримінації ЛГБТ у суспільстві. Вибір релігії або атеїзм — це особиста справа кожної людини, і будь-які релігійна доктрина не має нав'язуватися на державному рівні.

— Гомосексуальні люди розбещені, у них дуже багато сексуальних партнерів.

Кількість партнерів та формат стосунків — це особиста справа кожної людини. Серед гомосексуалів, так само як і серед гетеросексуалів, є люди, яким комфортніша моногамія або полігамія, і від орієнтації ці вподобання не залежать. Різні люди мають різні погляди на те, якими мають бути їхні стосунки, і це цілком нормально, бо в людей має бути свобода особистого життя.

— Гомосексуальність чи трансгендерність можна «вилікувати» чи «подолати» за допомогою «репаративної терапії» чи релігійної практики.

Консервативні християнські групи, які вірять у можливість змінити сексуальну орієнтацію та ставлять на меті подо-

лання гомосексуальності, нерідко звертаються до використання так званої *репаративної* терапії з метою перетворити гомосексуалів на гетеросексуалів, а трансгендерів на цисгендерів.

Більшість із цих «терапевтів» дотримуються релігійної (звичай християнської) доктрини і включають до методики релігійне навчання, молитву, піст або медитацію. Секулярні методики передбачають читання, роздуми та/або фізичні вправи.

Проте, більшість медиків-професіоналів та психологів вважають, що спроби змінити сексуальну орієнтацію чи гендерну ідентичність потенційно небезпечні для психіки людини. Фактично, це насильство над особистістю.

Критики репаративної терапії наводять такі аргументи:

1. Сучасна академічна наука не вважає гомосексуальність хворобою. Трансгендерність не вважається психічною хворобою в США, депатологізація її в інших країнах — це справа часу.
2. Репаративну терапію засуджують провідні професійні медичні, психологічні і педагогічні асоціації.
3. Теоретична основа репаративної терапії не відповідає науковим фактам і базується більше на релігійному засудженні гомосексуальності, ніж на об'єктивному аналізі емпіричних даних.
4. Репаративна терапія завдає емоційних страждань і навіть

може стати причиною самогубства.

5. Репаративні терапевти ігнорують наукові дослідження, котрі доводять, що тиск з боку соціуму є основною причиною бажання людей змінити свою орієнтацію.

— Толерантне ставлення до ЛГБТ приведе до поглиблення демографічної кризи та вимирання людства.

ЛГБТ так само здатні народжувати і виховувати дітей, як і всі інші люди. Для того, щоб народити дитину, не обов'язково займатися сексом з людиною іншої статі — наука винайшла ЕКО та інші методи штучного запліднення.

Багато гетеросексуальних сімей бездітні, тому стверджувати про те, що родина існує тільки для народження дітей — хибно.

Гомосексуальність чи трансгендерність — явища, не притаманні українцям (росіянам, татарам і т. д.) — це розпуста, принесена із Західної Європи.

ЛГБТ-люди є серед представників всіх етносів. Це підтверджують дані соціології та історії. Більше того, гомосексуальність і трансгендерність є органічними складовими деяких традиційних культур (Полінезія, культури корінних мешканців Північної та Південної Америки), вони інституціалізовані у цих спільнотах як відповідні соціальні ролі і не викликають жодного осуду чи нерозуміння. Представники цих культур говорять про те, що гомофобія і трансфобія були «імпортовані» до них із Західної Європи, і саме вони супере-

чать місцевим «традиційним цінностям».

ЛГБТ-активісти — «грантоїди», що жирують на гроші іноземних фондів.

Подібне переконання є наслідком недорозвиненості громадянського суспільства і нерозуміння громадянами засадничих принципів його функціонування. Рудименти тоталітарного радянського виховання у свідомості громадян спричиняють сприйняття будь-якої громадянської активності як «проплаченої» і спрямованої виключно на отримання власної вигоди, а також породжують переконання в тому, що активність окремого індивіда не здатна впливати на суспільні процеси. У Росії ця світоглядна настанова стала підґрунтям для дискримінації — НУО були оголошені «іноземними агентами» і стали об'єктами численних перевірок з боку силових структур.

ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «ІНСАЙТ»

«Інсайт» — це українська неурядова організація, котра була створена у червні 2007-го року і офіційно зареєстрована 26 травня 2006-го.

Місія

Підвищення якості життя гомосексуальних, бісексуальних, трансгендерних, інтерсексуальних та квір-людей в Україні шляхом реалізації програм просвітницького, правозахисного, інформаційного, культурно-соціального спрямування, а також надання необхідних сервісних послуг.

Бачення

Суспільство, в якому люди рівні, незалежно від їх сексуальної орієнтації, гендерної ідентичності, расової чи етнічної приналежності, віку, статі, гендеру або будь-яких інших характеристик, і де різноманітність є загальноприйнятою соціальною цінністю.

Стратегічні напрямки діяльності

- Інформаційно-просвітницька робота
- Адвокація
- Робота з ЛГБТКІ людьми
- Підвищення організаційного потенціалу

Контактна інформація:

Е-mail: insight.ukraine@gmail.com

Сайт: www.insight-ukraine.com.ua

Поштова адреса: а/с 351 В, Київ, 01001, Україна

Абетка з прав ЛГБТ

Інформаційно-освітнє видання

Автор(к)и:

Олена Шевченко

Юрій Франк

Литературна редакція:

Юрій Франк

Ірина Федорович

Ілюстрації:

Настя Glazoo

Дизайн:

Альгі

Юрій Франк

Публікація видана

громадською організацією «Інсайт»

за підтримки Норвезького Гельсинського Комітету.

© ГО «Інсайт», 2014

© Настя Glazoo, 2014

Coalition for Combating Discrimination
in Ukraine

ЗМІСТ:

Вступне слово.....	4
Права людини	
Історія та визначення прав людини.....	6
Класифікація прав людини.....	8
Порушення прав людини	
Дискримінація.....	12
Злочини на ґрунті ненависті.....	25
Права ЛГБТ як права людини	
Права людини і мораль.....	27
Порушення прав більшості?.....	28
Концепція «традиційних цінностей» і права ЛГБТ.....	30
Права ЛГБТ-людей.....	32
Приклади порушень прав ЛГБТ-людей.....	36
ЛГБТ-FAQ. Питання та відповіді.....	50